

พุทธสันติวิธีในฐานะเครื่องมืออยู่ร่วมระหว่างมนุษย์กับสัตว์อื่น:

กรณีศึกษาสุนัขจรจัด

**THE BUDDHIST PEACE AS THE TOOL OF COHABITATION
OF THE PEOPLE AND THE OTHER: A CASE STUDY OF
STRAY-DOG**

พันธกานต์ บุญช่วยเหลือ

Pantakarn Bunchuailuea

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author email: pbunchuailuea@gmail.com

Received: June 15, 2021; **Revised:** June 24, 2021; **Accepted:** June 30, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องพุทธสันติวิธีในการอยู่ร่วมระหว่างมนุษย์กับสัตว์ และการพัฒนาพุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาสุนัขจรจัดในพระพุทธศาสนาเถรวาท ด้วยการศึกษาดังกล่าว จากการศึกษาพบว่าแนวคิดเรื่องพุทธสันติวิธีในการอยู่ร่วมระหว่างมนุษย์กับสัตว์มาจากองค์ประกอบภายในคือจิตใจที่พัฒนาจนเข้าใจตนเองและสามารถสร้างประโยชน์ต่อผู้อื่นได้ และพัฒนาองค์ประกอบภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกของความเมตตาทางกายด้วยการให้ เพื่อระงับความอาฆาตมั่งร้ายต่อกัน ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดความอยู่ร่วมกันด้วยดีกันทางสังคมอีกต่อหนึ่ง และทางวาจาอันแสดงผ่านการพูดและแสดงออกด้วยรูปแบบของการตกลงร่วมมือกันทางสังคมส่วนการนำพุทธสันติวิธีมาใช้ในการแก้ปัญหาสุนัขจรจัดมาจากการใส่ใจผู้อื่น เป็นการเชื่อมโยงจิตใจของตนเองกับผู้อื่นในฐานะของความเกี่ยวข้อง

กัน เป็นญาติ เป็นพี่น้อง หรือเพื่อนร่วมโลก และมีการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นในฐานะที่รักสุขเกลียดทุกข์ไม่ต่างจากตนเอง ส่วนการแก้ปัญหาเน้นไปที่การให้ความรู้ ความเข้าใจแก่สังคม และมีการแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วยกับค่านิยมของความเห็นแก่ตัวของผู้ทิ้งสุนัข และสังคมควรให้ความช่วยเหลือสัตว์ที่อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือได้ อีกทั้งมีการเสนอข้อกฎหมายเพื่อให้เกิดการลงโทษผู้นำสุนัขมาทิ้งอย่างจริงจัง

คำสำคัญ: พุทธสันติวิธี, การอยู่ร่วม, สุนัขจรจัด

Abstract

In this article, an attempt was purposely made to study the concept of a temple and its satisfaction to the community's needs in Theravada Buddhism. This research employed the documentary study. From the research, it was found that the concept of Buddhism, the peaceful way of coexistence between humans and animals, comes from the inner elements, that is, the mind that develops to understand oneself and can benefit others. And develop the external elements involved in the expression of physical compassion by giving to quell the malice against each other. It also fosters social coexistence. And verbal, which is expressed through speech, and is expressed in the form of a social consensus. As for the adoption of peaceful methods of Buddhism in solving the problem of stray dogs, it comes from caring for others. It is to connect one's mind with others as a relative, relative, or fellow world. And understand the feelings of others as love, happiness, hate and suffering, not different from oneself. Problem-solving focuses on educating. Understanding for society and there is an expression of disagreement with the selfish values of the dog dowager. And society should assist to animals that are in a position of assistance. In addition, the law was proposed to seriously punish dog leaders.

Keywords: The Buddhist Peace, Cohabitation, Stray-dog

บทนำ

ในสังคมไทยกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาหมาจรจัดที่ล้นวัด ล้นมูลนิธิ กลายเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องเป็นเส้นยาว ไม่ว่าจะเป็นด้านความสะอาด สาธารณสุข และปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ โรคพิษสุนัขบ้าตั้งแต่ปี 2551 ประเทศไทยมีการตั้งเป้ากำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศโดยจาก แผนยุทธศาสตร์การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศไทยภายใน พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) ระบุว่าปัญหาคณูสุนัขกัดในประเทศไทยนับว่าเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ

มากอย่างหนึ่งสถานการณ์ปี 2562 มีตัวอย่างส่งตรวจโรคพิษสุนัขบ้าทั้งหมด 7,002 ตัวอย่าง พบผลบวกทั้งหมด 372 ตัวอย่าง คิดเป็น 5.31 % ใน 44 จังหวัดทุกๆ ปีจะมีประชาชนร้องเรียน ผ่านสายด่วน 1555 ของกทม. มากกว่า 4,500 เรื่อง ปัญหาที่ถูกร้องเรียนมากที่สุดคือ 1.หมาบ้า สงสัยว่าติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า 2.ดุร้าย เป็นอันตรายต่อคน 3.สร้างความเดือดร้อนรำคาญศูนย์สำรวจความคิดเห็นบ้านสมเด็จโพลล์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้ดำเนินโครงการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสุนัข-แมวจรจัด ปี 2562 ผลระบุว่าส่วนใหญ่คิดว่าสุนัข-แมวจรจัด เป็นปัญหาสังคมที่ต้องเร่งแก้ไข ร้อยละ 76.1 และเคยพบเห็นสุนัข-แมวจรจัด ในบริเวณที่อยู่อาศัย ร้อยละ 87.6 คิดว่าสุนัข-แมวจรจัด จะเป็นอันตรายต่อตนเองและครอบครัว ร้อยละ 42.8 และคิดว่าปัญหาสุนัข-แมวจรจัดเกิดจากความมั่งง่ายของผู้เลี้ยง ร้อยละ 74.1 ทราบว่าผู้ที่นำสัตว์เลี้ยงมาปล่อยทิ้งหรือไม่รักษาความสะอาด หรือปล่อยให้ออกความเดือดร้อนรำคาญแก่ชุมชน ผู้เป็นเจ้าของจะถูกปรับ 5,000 บาท กฎหมาย ร้อยละ 42.7 และอยากให้ผู้ที่เกี่ยวข้องให้อาหารสุนัข-แมวจรจัด ที่ไม่ได้เลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด หุดพฤติกรรม ร้อยละ 47.9 (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2563)

พระพุทธศาสนาพิจารณาปัญหาดังกล่าวจากข้อพิจารณาเกี่ยวกับชีวิตว่า เราอยากเป็นอยู่ ไม่อยากตาย รักสุขเกลียดทุกข์ ข้อที่บุคคลพึงปลงชีวิตเราผู้อยากเป็นอยู่ ไม่อยากตาย รักสุขเกลียดทุกข์นั้น ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของเราเอง ข้อที่เราพึงปลงชีวิตผู้อื่น ผู้อยากเป็นอยู่ ไม่อยากตายรักสุขเกลียดทุกข์นั้น ก็ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจแม้ของผู้อื่น เมื่ออย่างนี้แล้ว เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์เองด้วย ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 19 ข้อที่ 1003 หน้าที่ 502, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นการยอมรับการอยู่ร่วมโดยปราศจากความเบียดเบียนกันและกันรวมถึงสัตว์ด้วย จึงเป็นข้อพิจารณาที่นำพุทธสันติวิธีมาใช้พิจารณาต่อการอยู่ร่วมกัน

สันติวิธีที่ถูกกล่าวถึงนี้เป็นวิธีการที่ถูกกล่าวถึงยามที่โลกเผชิญหน้ากับความขัดแย้งทางสังคม โดยจะพบได้จากการที่คนต่างต้องการผลประโยชน์ และไม่อยากสูญเสียผลประโยชน์จึงนำไปสู่การพิจารณาดกลงกันหรือการหาผลประโยชน์ร่วมกัน โดยอ้างถึงความเสมอภาคในการแบ่งปันผลประโยชน์ คือต่างคนต่างได้รับผลประโยชน์อย่างลงตัว โดยวิธีการดังกล่าวเรียกว่า การประนีประนอม (compromise) ซึ่งเป็นวิธีการที่ทั้งสองฝ่ายขัดแย้งกันต่างก็ยินยอมที่จะลด

ความต้องการของตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดการรบราฆ่าฟันกัน และสามารถตกลงกันได้ก็ต้องใช้การประนีประนอมลดความต้องการลงมา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561: 103)

การประนีประนอมจึงถูกนำมาใช้ในเป็นสันติวิธีทางสังคม เช่นเดียวกับการที่สังคมจะอยู่ร่วมกันได้จำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการปกครองด้วยหลักการประนีประนอม ดังปรากฏในจารึกศิลา ฉบับที่ 13 ของพระเจ้าอโศกที่ว่า

“การที่ได้ทรงปราบปรามแคว้นกลิงคะนั้น ทำให้พระผู้เป็นที่รักของทวยเทพ ทรงมีความสำนึกสลดพระทัย...ในคราวยึดครองแคว้นกลิงค่นี้ จะมีประชาชนที่ถูกฆ่าล้มตายลง และถูกจับเป็นเชลยเป็นจำนวนเท่าใดก็ตาม แม้เพียงหนึ่งในร้อยส่วน หรือหนึ่งในพันส่วน พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพย่อมทรงสำนึกว่าเป็นกรรมอันร้ายแรงยิ่ง...สำหรับพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ ชัยชนะที่ทรงถึอย่างยิ่งใหญ่ที่สุด ได้แก่ ธรรมวิชัย (ชัยชนะด้วยธรรม) และธรรมวิชัยนั้น พระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพได้ทรงกระทำสำเร็จแล้ว ณ ที่นี้คือในราชอาณาจักรของพระองค์เอง และในดินแดนข้างเคียงทั้งปวง ไกลออกไป 600 โยชน์ ทุกหนทุกแห่ง พวกกันประพฤติปฏิบัติตามคำสอนธรรมของพระผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพด้วยเหตุเพียงนี้ ชัยชนะนี้เป็นอันได้กระทำสำเร็จแล้วในที่ทุกสถาน เป็นชัยชนะอันมีปิติเป็นรส พรั่งพร้อมด้วยความเอิบอิ่มใจ เป็นปิติที่ได้มาด้วยธรรมวิชัยชัยชนะอันแท้จริงนั้น จะต้องเป็นธรรมวิชัยเท่านั้น ด้วยว่าธรรมวิชัยนั้นเป็นไปได้ทั้งในโลกบัดนี้ และโลกเบื้องหน้า ขอบวงความยินดีแห่งสัตว์ทั้งหลาย จงเป็นความยินดีในความพากเพียรปฏิบัติธรรม เพราะว่าความยินดีนั้นย่อมอำนวยผลทั้งในโลกบัดนี้และในโลกเบื้องหน้า” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553: 35-36)

หากพิจารณาถึงแง่มุมนี้จะพบว่า สันติวิธีจึงเป็นเครื่องมือที่ถูกหยิบมาใช้เพื่อเป็นหนทางในการจะก้าวไปสู่การมีชีวิตที่มีความสุขและสามารถพัฒนาตัวเองไปสู่เป้าหมายที่สูงชันไปได้ เมื่อพิจารณาจากกระบวนการพุทธสันติวิธีทั้งในแง่การหลีกเลี่ยงการทำร้ายกันและการหาวิธีในการนำหลักธรรมมาช่วยประนีประนอมให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์และไม่สูญเสียประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง จึงเป็นกระบวนการที่ควรนำมาพิจารณาเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ บทความนี้จะได้พิจารณาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องพุทธสันติวิธีและแนวทางการนำไปพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาสุขนัจจระจัดต่อไป

แนวคิดเรื่องพุทธสันติวิธีในการอยู่ร่วมระหว่างมนุษย์กับสัตว์

คำว่า ความสงบ นั้นตรงกับภาษาบาลีว่า สันติ ความหมายของคำที่เน้นในแง่ของประโยชน์ซึ่งเกิดกับตนเองมุ่งหมายถึงการดับทุกข์หรือนิพพาน ในขณะที่เกิดกับสังคมก็คือการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข หากพิจารณาในแง่ของความสงบดูจะชัดกว่าในลักษณะของปัจเจกบุคคลเมื่ออยู่คนเดียวจะเกิดความสงบเพราะไม่ต้องกระทบผู้อื่น แต่ถือว่าเป็นความสงบภายในเท่านั้น เมื่อเราจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเป็นสังคมย่อมต้องมีการกระทบกระทั่งกันเป็นธรรมดา การจะอยู่ร่วมกันได้นั้นจำเป็นต้องเข้าใจบริบทของการอยู่ร่วมตามแนวทางพุทธสันติวิธีที่เป็นสื่อหรือเครื่องมือในการสร้างความอยู่ด้วยกันด้วยดีในพระพุทธศาสนา ได้ถูกอธิบายด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. แนวคิดพุทธสันติวิธีในพระพุทธศาสนาเถรวาท แนวคิดเรื่องพุทธสันติวิธีมาจากหลักการที่กล่าวถึงรูปแบบของการสร้างความสงบอันมาจากความขัดแย้งทางสังคมที่พิจารณาจาก 2 รูปแบบคือ

1.1 พุทธสันติวิธีภายใน เป็นการพิจารณาจากการที่บุคคลจะทำอะไรก็ตามจะถูกผลักดันด้วยกิเลสที่อยู่ภายในใจ โดยกิเลสดังกล่าวสะท้อนออกมาในแง่ของการทำให้เกิดความผิดปกติหรือความทุกข์ “ไฟเสมอด้วยราคะไม่มี โทษเสมอด้วยโทสะไม่มี ทุกข์เสมอด้วยเบญจขันธ์ไม่มี สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 25 ข้อที่ 202 หน้าที่ 95, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แต่ความสงบนั้นไม่ใช่จะหาได้ง่ายนักในวิถีปกติทั่วไปของมนุษย์ปุถุชน เพราะเหล่าคฤหบดีหรือลูกคฤหบดี หรือคนที่เกิดในตระกูลอื่นใดในภายหลัง ย่อมพึงธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ย่อมเกิดศรัทธาในตถาคต กุลบุตรนั้นผู้ประกอบอยู่ด้วยศรัทธา ย่อมพิจารณาเห็นว่า เพศฆราวาส นี้ เป็นทางมาแห่งธุลี ส่วนการบรรพชา เป็นโอกาสว่าง มันไม่เป็นการง่ายที่เราผู้อยู่ครองเรือนเช่นนี้ จะประพติพรหมจรรย์นั้นให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยส่วนเดียวเหมือนสังข์ที่เขาขัดสะอาดดีแล้ว ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด ครองผ้าย้อมน้ำฝาด ออกจากเรือนไป บวชเป็นผู้ไม่มีเรือนเถิด (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 488 หน้าที่ 454, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ฉะนั้น การเป็นคนปกติทั่วไปนั้นยากจะพบกับความสงบและสันติได้ เพราะเต็มไปด้วยการแสวงหาความสุขอันน่าพึงใจจนนำไปสู่การกระทบกระทั่งกัน เพราะไม่ว่าใครล้วนต้องการความสุขเสมอ

เหมือนกัน ทุกคนจึงต่างดิ้นรนเพื่อให้ได้สุขนั้นมาจนก่อเกิดเป็นการทะเลาะและที่สุกก็ทำสงครามแย่งชิงกัน การหลีกหนีจากเรือนและสังคมจึงเป็นเบื้องต้นแห่งความสงบ

แต่ความสงบนั้นเป็นสิ่งที่เหล่านักบวชแสวงกันมาอย่างยาวนานบนฐานการทรมานตนเอง เพราะความกลัวต่อการจะติดสุขและย้อนคืนไปสู่การแย่งชิงกันอีกครั้งจึงทำให้เหล่านักบวชทรมานตนให้หลุดพ้นจากกิเลส แม้พระพุทธองค์เองช่วงแรกก็ปฏิบัติตามนั้น ก่อนจะระลึกได้ถึงครั้งหนึ่งเมื่องานแรกนาแห่งพระบิดา พระองค์นั่ง ณ รมไม่หว่ามีเงาเย็นสนิท มีใจสงบแล้วจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานมีวิตกวิจารณ์ มีปิติและสุขอันเกิดแต่วิเวกแล้ว ชะลอนั่นน่าจะเป็นทางแห่งการตรัสรู้พระองค์เริ่มตั้งคำถามและดำริในใจ ก็เห็นคุณประโยชน์ของความสุข และมองว่าความสุขนั้นไม่ใช่เรื่องที่เหล่าผู้แสวงหาความสงบจะควรกลัว หากความสุขนั้นเว้นจากกามและอกุศลเสียได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 13 ข้อที่ 458 หน้าที่ 504) พระองค์จึงหยุดทรมานตนเอง แล้วหันมาบำรุงเลี้ยงพระวรกายให้กลับมาแข็งแรงอีกครั้ง

พระองค์ทรงตั้งคำถามถึงพลาณภาพของสมาธิว่ามีความจำเป็น จึงเริ่มขยายออกจากการฝึกฝนอย่างจริงจัง และเผยให้เห็นถึงอำนาจของการรับรู้ ว่า สมัยใดสมาธิของเราน้อย สมัยนั้นจักขุก็น้อยตาม ด้วยจักขุอันน้อย เราจึงจำแสงสว่างได้น้อย เห็นรูปได้น้อยลง สมัยใดสมาธิของเรามากไม่มีประมาณ สมัยนั้นจักขุของเรามีมากไม่มีประมาณ ด้วยจักขุอันมากไม่มีประมาณนั้น เราจึงจำแสงสว่างได้มากไม่มีประมาณ เห็นรูปได้มากไม่มีประมาณ ตลอดคืนหนึ่งวันหนึ่ง ทั้งคืนหรือทั้งวัน และเมื่อสมาธิเจริญถึงจุดสุดท้ายก็เกิดญาณรู้สิ้นว่า ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ภพใหม่ไม่มีแล้ว และความสงบก็เริ่มเกิดขึ้นตรงจุดนี้เอง

พระพุทธองค์จึงทรงเป็นต้นแบบแห่งการดำเนินชีวิตด้วยความสงบและสันติ เปรียบเหมือนกับดอกบัวเขียว บัวหลวงหรือบัวขาว ที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ โผล่ขึ้นพ้นน้ำตั้งอยู่ น้ำไม่เปียกติดมันได้ ฉันทใดกัฉนนัน เราเกิดมาในโลกนี้ เจริญในโลกก็จริง แต่ควรครอบงำโลกเสียได้แล้วและอยู่ในโลก โดยโลกไม่ฉาบทาแปดเปื้อนเราได้ นั่นคือวิถีแห่ง “พุทธะ” ซึ่งเริ่มต้นจากการลดละความอยากและพอใจอันส่งผลต่อความกระทบกระทั่งในชีวิตก่อน แล้วจึงเรียนรู้ทุกข์และหนทางในการดับทุกข์ ก่อนจะกลับมาแสดงธรรมแก่บุคคลที่เมื่อได้เห็นตถาคตหรือได้ฟังธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วจึงเข้ามาสู่คลองแห่งกุศลธรรมทั้งหลายได้ ถ้าไม่ได้เห็นตถาคต

หรือไม่ได้ฟังธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมไม่เข้ามาสู่คลองแห่งกุศลธรรมทั้งหลายได้เลย เป็นที่มาของสังขะหรือหมู่สังขที่มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ชี้แนะเพื่อก่อความสงบที่ยั่งยืน โดยลักษณะสำคัญของพุทธสันติวิธีภายในนั้นเป็นการที่ผู้ที่มีจิตใจดีแล้วจะไม่นิ่งดูตาย พร้อมใส่ใจกิจส่วนรวมช่วยเหลือผู้อื่น มิใช่ว่าเอาแต่ตัว ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

“อริยสาวกมีความชวนชวายนิกจอะไร ทั้งน้อยใหญ่ที่ควรทำของเพื่อนพรหมจารีโดยแท้ ถึงอย่างนั้นความปรารถนาอันแรงกล้าในอริสัสสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขาของอริยสาวกนั้นมีอยู่ โคน้อมลูกอ่อน เล็มหญ้าปลางฆ่าเลี้ยงดูลูกไปปลาง แม้นใดบุคคลผู้มีทิวฏฐิก็ฉนั้นเหมือนกัน เป็นผู้มีสภาพอย่างนี้ คือ อริยสาวกมีความชวนชวายนิกจอะไร ทั้งน้อยใหญ่ที่ควรทำของเพื่อนพรหมจารีโดยแท้ ถึงอย่างนั้นความปรารถนาอันแรงกล้าในอริสัสสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขาของอริยสาวกนั้นมีอยู่ อริยสาวกนั้น ก็รู้ชัดอย่างนี้ว่า ‘บุคคลผู้มีทิวฏฐิ เป็นผู้มีสภาพเช่นใด ถึงเราก็มีสภาพเช่นนั้น’” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 497 หน้าที่ 535, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การกล่าวถึงพุทธสันติวิธีภายในจึงเป็นการสร้างความสงบสุขทางใจแก่ตนเอง เมื่อตนเองสงบก็ไม่สร้างปัญหาหรือเหตุแห่งการกระทบกระทั่งต่อกัน และยังเป็นการใส่ใจช่วยเหลือคนอื่นให้เขาได้รับความสงบนั้นเช่นเดียวกัน เป็นแนวทางการแก้ปัญหาด้วยพุทธสันติวิธีแบบเริ่มต้นจากจิตใจตนเองแล้วจึงแสดงออกถึงความใส่ใจต่อผู้คนรอบข้างไปพร้อมกัน

1.2 พุทธสันติวิธีภายนอก เป็นการอ้างถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสัตว์อื่น กล่าวถึงการอยู่ร่วมกันได้ต้องหาเครื่องมือในการอยู่ร่วมซึ่งประกอบด้วยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการระงับยับยั้งการอาฆาตต่อกันทั้งทางกายและทางวาจา วิธีการที่จะเชื่อมโยงไปหาหลักการดังกล่าวคือ

ก. การระงับเหตุทางกาย การระงับเหตุแห่งความอาฆาตกันอ้างถึงการทำติดต่อกันทางกาย เรียกว่า เมตตากายกรรม เป็นวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการจำกัดความอาฆาตทางกายตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “อุบายกำจัดอาฆาต คือ ฟังเจริญเมตตา กรุณา อุเบกขา ไม่พึงระลึกถึงไม่พึงใส่ใจถึงบุคคลที่ตนเกิดอาฆาต และไม่ถึงนึกถึงความเป็นผู้มีกรรมเป็นของตนให้มันอยู่ในบุคคลที่ตนเกิดอาฆาตนั้น ว่า ‘ท่านผู้นี้เป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรม

เป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ก็ตามย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้นในบุคคลผู้ที่ตนเกิดอาฆาต” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 22 ข้อที่ 161 หน้าที่ 265-266, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การจำกัດเงื่อนไขที่จะทำให้เกิດสิ่งทีนำไปสู่การทำร้ายกันทางกาย อีกทั้งยังควรปฏิบัติต่อกันด้วยการให้สิ่งของ คือ การหาสิ่งของมาให้แสดงไมตรีจิต และรับของให้ตอบแทนแก่กัน เพราะทานช่วยให้คนใจอ่อนโยนเข้าหากัน และพูดจากัน พ่วงเอาปิยวาจาไปด้วย จึงเป็นเครื่องระงับอาฆาตทีได้ผลยิ่งโดยรูปแบบทีพระพุทศาสนาเน้นหลักธรรมทีโยงกันระหว่างบุคคลกับสังคม เริ่มจากเมื่จิตใจคนเกิดมีเมตตา อยากให้คนอื่นมีความสุข มีกรุณา อยากให้คนอื่นหลุดพ้นจากทุกข์ ต้องหาหลักในการปฏิบัติ ก็คือ ทาน โดยเป็นการให้ช่วยกัน แบ่งปันกัน จึงจะเกิດสันติภาพได้ โดยหากคิดแต่จะได้อะไรอย่างเดียว จะทำให้เกิดเบียดเบียนกัน และสุดท้ายทุกคนก็จะเดือดร้อน จึงมีการให้ทานขึ้นมา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559: 1116) การให้ (ทาน) เป็นพุทธสันติวิธีทีใช้เพื่อบรรงับความอาฆาตมุ่งร้ายต่อกัน ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดความอยู่ร่วมกันด้วยดีกันทางสังคมอีกต่อหนึ่ง

ข. การระงับเหตุทางวาจา เป็นการอ้างถึงการทำดีต่อกันทางวาจา เนื่องจากการสื่อสารกันให้เกิดการเข้าใจกันได้นั้นถูกพัฒนาจากภาษากายมาสู่ภาษาพูด และมีการเชื่อมโยงให้เห็นว่าคำพูดนั้นมีอิทธิพลต่อผู้คนอย่างมาก ดังข้อความทีลูกเศรษฐี 4 คนขอเนื้อจากนายพรานได้กล่าวถ้อยคำแตกต่างกัน จึงได้ผลแตกต่างกันไปคือ คนแรกใช้ถ้อยคำหยาบ พรานจึงให้เนื้อพังผืด ส่วนคนที่สองเรียกนายพรานว่าพี่ชาย จึงได้เนื้อล้วนๆ ส่วนคนที่สามเรียกนายพรานว่าพ่อ จึงได้เนื้อหาหัวใจ ส่วนคนสุดท้ายเรียกนายพรานว่าเพื่อนจึงได้เนื้อทั้งหมด (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 27 ข้อที่ 57-60 หน้าที่ 167, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยอิทธิพลทางคำพูดจึงนำไปได้ทั้งการสร้างมิตรและความเป็นศัตรู หากจะใช้พุทธสันติวิธีจากการพูดจึงต้องเป็นการพูดจากันด้วยใจรัก ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่นใช้ถ้อยคำสุภาพอ่อนโยน สามารถให้คำปรึกษา แนะนำให้ความรู้ สั่งสอนกันได้ เรียกว่า เมตตาวจีกรรม ด้วยเหตุทีการใช้คำพูดนั้นเป็นสมารถแห่งการทำให้เกิดการสื่อสารทีทำให้เกิดความรู้สึกทีดีต่อกันทีเรียกว่า ปิยวาจา คือวาจาเป็นทีรัก อันสามารถสร้างการอยู่ด้วยกันตามปกติ ด้วยการพูดด้วยความรักความปรารถนาดี พูดจาสุภาพอ่อนโยน เป็นปิยวาจาด้วยเมตตา ขณะที่เขามีความ

ทุกข์มีปัญหาชีวิต ก็พูดลอบโยน และนำบอกวิธีแก้ไขปัญหา ให้กำลังใจ เป็นปียวาจาด้วยกรุณา หรือเมื่อเขาทำความดี บำเพ็ญประโยชน์ ไปทำบุญทำกุศลก็พูดอนุโมทนา ชวนกันส่งเสริมความดีที่ทำนั้น เป็นปียวาจาด้วยมุทิตา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559: 1121) โดยจะพบลักษณะทางวาจาที่มีผลต่อผู้อื่นหรือสัตว์อื่นในชาดกเรื่องโคนันทวิสาสที่รับคำพูดที่ไพเราะจนสามารถทำให้ลากเกวียนหลายร้อยคันได้สำเร็จ เป็นที่มาของข้อความว่า “บุคคลควรพูดแต่คำที่น่าพอใจเท่านั้น ไม่ควรพูดคำที่ไม่น่าพอใจในเวลาไหนๆเมื่อพราหมณ์พูดคำที่น่าพอใจโคนันทวิสาสจึงลากสัมภาระอันหนักไปได้ทั้งยังทำให้พราหมณ์ได้ทรัพย์อีกด้วยส่วนตนเองก็ปลื้มใจ เพราะการช่วยเหลือนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 27 ข้อที่ 28 หน้าที่ 12, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การใช้วาจาเป็นพุทธสันติวิธีในการเชื่อมโยงให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับสัตว์อื่นๆ ได้

ความมีเมตตาเป็นพุทธสันติวิธีที่ถูกอธิบายผ่านการกระทำภายในคือทางใจ และภายนอกคือทางกาย ทางวาจา โดยเมตตาถูกนำมาพัฒนาควบคู่ไปเพื่อสร้างการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และสัตว์อื่นอย่างเห็นอกเห็นใจกัน

การพัฒนาพุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาสุนัขจรจัด

การนำหลักพุทธสันติวิธีมาใช้จะเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งที่ปรากฏในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสัตว์ที่ถูกยกให้เป็นปัญหาทางสังคม เพราะทำให้เกิดความไม่สงบหรืออยู่ร่วมกันได้ด้วยดีทางสังคม ในกรณีปัญหาสุนัขจรจัดที่ถูกถกเถียงเนื่องด้วยสังคมไทยส่วนใหญ่อ้างอิงถึงหลักปฏิบัติทางศาสนาที่เอื้อต่อความเมตตาและกรุณาจึงควรหยิบยกมาพิจารณาผ่านหลักพุทธสันติวิธี ดังนี้

1. การใช้พุทธสันติวิธีภายในกับการแก้ปัญหาสุนัขจรจัด ปัญหาที่เกิดจากสุนัขจรจัดมาจากการพิจารณาถึงสุนัขที่ถูกทิ้งในที่สาธารณะ โดยลักษณะของสุนัขกลุ่มนี้มาจากการขาดจิตสำนึกรับผิดชอบของเจ้าของสุนัข โดยพิจารณาจากการที่เมื่อสุนัขไม่สวยงามไม่น่ารัก สุนัขเจ็บและป่วย มีภาระในการดูแลรักษา จึงนำสุนัขไปปล่อยหรือทิ้งตามที่สาธารณะต่างๆ ซึ่งปัญหาเรื่องนี้มาจากมนุษย์ที่ขาดการเข้าใจระบบสังคมที่เอื้อต่อกันในแง่ของการอยู่ร่วม โดยเฉพาะหลักการพิจารณาผู้อื่นในฐานะเกี่ยวข้องกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เป็นหลักการมองทาง

พระพุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกันทางด้านความรู้สึกที่ว่า “สัตว์ที่เกิดมาในโลกนี้ที่ไม่เคยเป็นมารดา กัน ไม่เคยเป็นบิดา กัน ไม่เคยเป็นพี่น้องชายกัน ไม่เคยเป็นพี่น้องหญิงกัน ไม่เคยเป็นบุตรกัน และไม่เคยเป็นธิดา กัน เป็นสิ่งที่หาได้ไม่ง่ายเลย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 137-142 หน้าที่ 227-229, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยจะเห็นรูปแบบดังกล่าวหรือการเชื่อมโยงจากข้อความข้างต้นไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วยการพิจารณาถึงความเป็นชาวพุทธของชาวเมียนมาที่ให้ความรักกับสุนัขแม้จะไม่สมประกอบด้วยการเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ให้อาหารแก่สุนัขจรจัด โดยเขาอธิบายถึงทัศนคติต่อสัตว์เหล่านี้ว่าไม่ต่างจากความอดทนของพ่อที่แสดงออกอย่างอ่อนโยนต่อลูกเล็กๆ ที่ไม่รู้ความและดูแลยาก แต่กลายเป็นเรื่องน่ารักในมุมมองของผู้เป็นพ่ออยู่ดี จะพบว่าชาวพุทธได้ถูกส่งเสริมให้มีความรักต่อสรรพสัตว์ที่อิงกับหลักความน่าสงสารเป็นหลัก ไม่ใช่มาจากรูปลักษณ์ภายนอก เพราะโดยหลักการความเมตตามุ่งแสดงไม่ให้เกิดความแตกต่างกัน คือไม่มองว่ากึ่งคนน่ารักน้อยกว่าสุนัขหรือแมว (Peter Havey, 2000: 170) การพิจารณานี้อ้างไปถึงการที่ชาวพุทธนิยมแม่เมตตาไปยังสัตว์ต่างๆ คือ สัตว์ ปาณชาติ คือทุกสิ่งที่ยายใจ ภูต คือ สัตว์ตามภพ ภูมิต่างๆ บุคคล และผู้นับเนื่องด้วยอัตภาพทั้งปวงให้เป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกันไม่มีทุกข์ มีสุข (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 31 ข้อที่ 22 หน้าที่ 461, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยชาวพุทธที่ใช้พุทธสันติวิธีนี้ในการเข้าใจสัตว์อื่นในฐานะของความเป็นคนรู้จักกัน หรือเทียบเคียงกับคนใกล้ตัว เช่น พ่อ แม่ ลูก เพื่อน เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นผู้ใกล้ชิดกัน ขณะเดียวกันสร้างความรู้สึกรู้พื้นฐานของสัตว์ที่เกิดมาในโลกนี้ที่ไม่แตกต่างกันคือต้องการสุขและเกลียดความทุกข์ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บุรุษที่รักชีวิต ไม่อยากตาย รักสุข เกลียดทุกข์” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่มที่ 12 ข้อที่ 530 หน้าที่ 405, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันสอดคล้องกับการข้อเท็จจริงที่ “เราไม่อยากตาย ไม่อยากทุกข์ อยากมีความสุข” จะพบได้จากการที่เราดำเนินชีวิตด้วยการพยายามทำงานหาเงินเพื่อสร้างฐานะ ออกกำลังกายให้แข็งแรงเพื่อป้องกันโรคหรือท่องเที่ยวหาความสุข ลักษณะเหล่านี้ช่วยยืนยันให้เราเห็นว่า “เรารักสุขเกลียดทุกข์” หากมีใครมาบอกว่า “มีน้ำผสมยาพิษ รสชาติก็ไม่ได้เรื่อง กลิ่นก็เ็น่าเหม็น ใครดื่มก็ต้องเจ็บปวดทรมานจนกว่าจะตาย” เราจะดื่มน้ำนั้นหรือไม่ เราอาจเลือกไม่ดื่มน้ำนั้น เพราะพิสูจน์ได้ว่าน้ำนั้นจะทำให้เราต้องทุกข์ ต้องทรมาน เป็นการแสดงให้เห็นว่าเรามีอารมณ์ต่อความรู้สึกว่าอะไร

ดีหรือไม่ดีได้ พระพุทธเจ้าทรงถือเอาอารมณ์เหล่านั้นมาประกอบในการพิจารณาคุณค่าของสิ่งใดว่าดีหรือชั่ว คือ เมื่อเราไม่ชอบให้คนมาทำร้ายเราและเราชอบคนที่ให้สิ่งของแก่เรา ทำให้เกิดความหมายของคำว่าดีและชั่วได้ผ่านความทุกข์ คือการกินยาพิษหรือการถูกทำร้าย และความดับทุกข์คือการรักษาสุขภาพไม่เสพสิ่งที่ทำให้ทุกข์ และพยายามสร้างความสุขสงบให้กับชีวิต

การเชื่อมโยงถึงวิธีการมองดังกล่าวเข้ากับการเข้าใจความรู้สึกของสัตว์อื่นในการดำเนินชีวิตก็ไม่ต่างกัน จะพบได้จากการที่พระพุทธศาสนาจะเน้นไปที่การพิจารณาถึงผู้อื่นหรือสัตว์อื่นเพื่อต่อต้านกับอารมณ์ภายในของเราที่มีความเห็นแก่ตัวเพราะปัญหาของสุนัขจรจัดที่ถูกทิ้งนั้นมาจากเงื่อนไขที่คนเลี้ยงสัตว์จำนวนมากไม่สนใจปัญหาที่จะเกิดขึ้นในสังคม และไม่ใส่ใจต่อสุนัขที่ถูกทิ้งนั้น เป็นการเข้าใจว่าปกป้องไม่ให้เกิดความทุกข์แก่ตนเอง ซึ่งทางพระพุทธศาสนาพิจารณาว่าเป็นสาเหตุของปัญหาที่ทำให้มนุษย์ขาดจิตสำนึกและนำไปสู่การขัดแย้งกันทางสังคม การใส่ใจผู้อื่นเป็นพุทธสันติวิธีที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงจิตใจของตนเองกับผู้อื่น และสร้างความรู้สึกร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหของบุคคลที่ขาดจิตสำนึกและทิ้งสุนัขไว้ในสถานที่สาธารณะ

2. การใช้พุทธสันติวิธีภายนอกกับการแก้ปัญหาสุนัขจรจัด ประเทศไทยมีการจัดการเรื่องสัตว์จรจัดโดยเฉพาะสุนัขจรจัด โดยวางแผนยุทธศาสตร์การดำเนินโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ปี 2560-2563' ซึ่งมียุทธศาสตร์ฯ 8 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการระบบศูนย์พักพิงสัตว์ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเฝ้าระวัง ควบคุมป้องกัน และดูแลรักษาโรคพิษสุนัขบ้าในคน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรคพิษสุนัขบ้าในท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ที่ 5 การประชาสัมพันธ์ ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบูรณาการและการบริหารจัดการข้อมูลโรคพิษสุนัขบ้า ยุทธศาสตร์ที่ 7 ด้านการติดตามและประเมินผล และยุทธศาสตร์ที่ 8 การพัฒนานวัตกรรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีขณะที่กรมปศุสัตว์มีเป้าหมายการผ่าตัดทำหมันสุนัข-แมวจรจัดหรือ ด้อยโอกาส รวม 3 แสนตัวต่อปี แต่ปริมาณสุนัข-แมวจรจัด ยังคงมีจำนวนมากและมีอัตราการเพิ่มจำนวนที่รวดเร็ว ดังนั้นเพื่อให้การควบคุมจำนวนสุนัข-แมวจรจัด มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงได้สั่งการให้ กรมปศุสัตว์จัดทำโครงการณรงค์และเพิ่มเป้าหมาย

การผ่าตัดทำหัตถ์สุนัข-แมวจรจัดหรือด้อยโอกาส ในปีงบประมาณ 2563 จากเดิมเป้าหมาย 3 แสนตัว เพิ่มขึ้นอีกเท่าตัวเป็น 6 แสนตัวทั่วประเทศ โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย (กรุงเทพมหานครออนไลน์, 2563) จากความพยายามแก้ปัญหาสุนัขจรจัดมีควบคู่ไปกับการพยายามผลักดันเก็บภาษีสุนัข เพื่อให้ผู้เลี้ยงมีความรับผิดชอบมากขึ้นก็ถูกมองว่าจะเป็นการกระตุ้นให้คนนำสุนัขมาปล่อยมากขึ้น เป็นภาระของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

พุทธสันติวิธีจึงเสนอข้อพิจารณาเพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าว เพราะการแก้ไขปัญหาของสุนัขจรจัดมาจากปัญหาความไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับสุนัขมากพอจะช่วยให้ผู้เลี้ยงมีความเข้าใจว่าหากนำมาปล่อยทิ้งจะเกิดปัญหาใดตามมาบ้าง และปัญหาเรื่องภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการดูแลสุนัข มูลค่าสูงขึ้นเรื่อยๆ จนนำไปสู่การทิ้งในที่สาธารณะ จึงอาจจะเสนอหลักธรรมมาประกอบในการแก้ปัญหา ดังนี้

2.1 การให้ ปัญหาสุนัขจรจัดมาจากการขาดความรู้และความเข้าใจในเรื่องสุนัขจึงควรมีการให้สิ่งเหล่านี้คือ

ก. ให้ความรู้ เป็นการสนับสนุนในแง่ของการแก้ปัญหา คือหากผู้ไม่สามารถเลี้ยงได้จะเกิดปัญหาใดตามมาได้จึงควรมีการให้การศึกษาและอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประสงค์จะมีสุนัขไว้ดูแล รวมถึงเข้าใจว่ามีค่าใช้จ่ายในการดูแลสุนัขแต่ละตัวอย่างไร รวมถึงการให้ความรู้ในแง่ของพระพุทธศาสนาในเรื่องกรรมที่บุคคลกระทำต่อบุคคลด้วยกันหรือสิ่งมีชีวิตอื่น เพราะการกระทำที่ส่งผลต่อผู้อื่นหรือสัตว์อื่นจะส่งผลต่อตนเองในที่สุด ตามข้อความว่า “ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไปเหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 25 ข้อที่ 1 หน้าที่ 23, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นการเข้าใจว่าผลกระทบนี้จะสร้างผลกระทบต่อตนเองในแง่ของกรรม คือมีผลทางด้านจิตใจ ซึ่งเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ เมื่อทำความผิดแล้วจะถูกเชื่อมโยงไปถึงหลักกรรม ซึ่งแม้บางคนจะหลีกเลี่ยงการลงโทษแบบกฎหมายหรือสังคมได้ แต่ไม่อาจหลบหนีการลงโทษทางกรรมได้ เขาจะต้องเผชิญหน้ากับการลงโทษทางด้านจิตใจอีกทั้งกรรมนั้นยังเป็นค่านิยมที่สังคมสะท้อนให้เห็นผ่านการประณามกระทำด้วยความไม่รับผิดชอบต่อสังคมของคนเหล่านี้ และมีท่าทีบางอย่างที่เป็นค่านิยมต่อการต่อต้านความไม่รับผิดชอบของคนในสังคม เช่นเดียวกับเรากำลังพิจารณาปัญหาของพ่อแม่ที่ทอดทิ้งลูกหรือปัญหาครูอาจารย์ไม่ใส่ใจ

ใจลูกศิษย์ ทำให้ทุกคนเกิดสำนึกร่วมกันในการที่จะสร้างค่านิยมนี้จากการเสนอความรู้ต่อสังคมผ่านหลักการเหล่านี้

ข. ให้ความช่วยเหลือ ในกรณีที่มีผู้ไม่สามารถเลี้ยงดูสุนัขได้ ควรมีการช่วยเหลือเป็นกรณีไป โดยมีมูลนิธิหรือสถานที่สำหรับที่ผู้เลี้ยงไม่สามารถเลี้ยงดูได้ โดยพิจารณาให้เห็นความที่สัตว์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเช่นเดียวกับมนุษย์ ดังจะพบการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธที่พิจารณาความเป็นมนุษย์จากความเป็นเมตตา ซึ่งพบว่า สัตว์ที่ถูกทิ้ง หรือสัตว์ที่ไม่อาจทำงานให้มนุษย์ได้ เช่น วัว ควายที่แก่ชราที่ยังคงมีการดูแลด้วยสัตว์แพทย์สำหรับสัตว์ที่เจ็บและป่วย ซึ่งสอดคล้องกับหลักของศีลข้อแรก ไม่นิ่งดูตายหรือจะสนับสนุนให้เกิดการฆ่าสัตว์เหล่านั้น โดยชาวพุทธจะเน้นให้เสรีภาพกับสัตว์จากความตายจึงปรากฏเวลาที่มีการปล่อยนก ปล่อยปลาและสัตว์จากการฆ่า (Peter Havey, 2000: 173) เมื่อพิจารณาเงื่อนไขดังกล่าวจึงปรากฏการช่วยเหลือสุนัขจรจัดผ่านมูลนิธิ เช่น ข้อมูลมูลนิธิที่มีสุนัขที่ต้องดูแลมากกว่า 700 ตัว มีทั้งที่พิการ เจ็บป่วยและถูกทิ้ง ซึ่งทางมูลนิธิดูแลให้ทุกตัวมีสุขภาพที่ดีขึ้น หรือวัดก็มีจำนวนมาก แต่ข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นการสร้างภาระการช่วยเหลือของหน่วยงานทางสังคมมากกว่า เป็นการสร้างความรับผิดชอบต่อผู้เลี้ยงสุนัขก่อนที่จะนำมาปล่อย จึงควรให้ผู้ดูแลได้ช่วยเหลือสังคมก่อนเป็นอันดับแรกด้วยการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายหรือการแบ่งเบาภาระของสังคมด้วยการเห็นถึงความสามารถในการรับผิดชอบต่อสังคมในเรื่องดังกล่าว

2.2 มีข้อกำหนดทางด้านกฎหมาย เป็นมาตรการทางด้านการตกลงกันทางเอกสารหรือการระบุด้วยกฎเกณฑ์ เช่นเดียวกับการบัญญัติข้อปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาที่เริ่มต้นจากการยอมรับของภิกษุทางวาจาว่า สิ่งนี้เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เมื่อไม่เหมาะสมแก่การอยู่ร่วมกันจึงจำเป็นต้องบัญญัติข้อปฏิบัติบางอย่างเพื่อประโยชน์ของสังคม ดังประโยชน์ 10 ประการของการบัญญัติวินัยของพระพุทธเจ้าว่า 1. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ 2. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ 3. เพื่อข่มบุคคลผู้เกียติ 4. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม 5. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน 6. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต 7. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส 8. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ไม่เลื่อมใสแล้ว 9. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม 10. เพื่อเอื้อเพื่อพระวินัย (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่มที่ 8 ข้อที่ 334 หน้าที่ 502, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การที่กระทำบางอย่างไม่เหมาะสมและควรมีท่าทีการปฏิบัติที่เหมาะสมขึ้นจึงมีข้อห้ามและระบุโทษที่ตามมาโดยอ้างถึงการมีโทษที่พิจารณาจากข้อกำหนดทางด้านกฎหมาย มีการลงโทษทางสังคม โดยสังคมจะมีปฏิกิริยาต่อทุกอาชญากรรมที่เกิดขึ้นอย่างแน่นนอนซึ่งอาจอยู่นอกเหนือกฎหมาย เช่น ความหมั่นหมองของผู้กระทำความผิด การขับไล่ออกจากกลุ่ม การไม่พูดคุยด้วย ซึ่งล้วนแต่เป็นเพียงบางแง่มุมของการลงโทษทางสังคม(NandasenaRatnapala, 1993: 11-12) เมื่อสังคมต้องการจะแก้ปัญหาสุนัขจรจัดจึงต้องมีข้อห้ามในการทิ้งสุนัขอย่างจริงจัง และมีการแสดงออกทางสังคมอย่างชัดเจน ซึ่งการแก้ปัญหาสุนัขจรจัดด้วยพุทธสันติวิธีจึงต้องเสนอการออกมาตรการลงโทษผ่านลักษณะดังกล่าว

บทสรุป

การใช้พุทธสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดได้พบแนวคิดเรื่องพุทธสันติวิธีในการอยู่ร่วมระหว่างมนุษย์กับสัตว์เป็นการพัฒนาองค์ประกอบภายในคือจิตใจที่เน้นความเข้าใจตนเองหรือการพัฒนาตนเองจนกระทั่งสามารถสร้างประโยชน์ต่อผู้อื่นได้ และมีการพัฒนาภายนอกที่เกี่ยวข้องกับความเมตตาที่แสดงออกทางกายที่เน้นการให้ (ทาน) เป็นพุทธสันติวิธีที่ใช้เพื่อระบับความอาฆาตมุ่นร้ายต่อกัน ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดความอยู่ร่วมกันด้วยดีกันทางสังคมอีกต่อหนึ่ง และทางวาจา โดยเมตตาถูกนำมาพัฒนาควบคู่ไปเพื่อสร้างการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและสัตว์อื่นอย่างเห็นอกเห็นใจกัน

ขณะที่การนำพุทธสันติวิธีมาใช้ในการแก้ปัญหาสุนัขจรจัดได้ใช้การใส่ใจผู้อื่น เป็นการเชื่อมโยงจิตใจของตนเองกับผู้อื่นในฐานะของความเกี่ยวข้องกัน เป็นญาติ เป็นพี่น้อง หรือเพื่อนร่วมโลกไม่ใช่อยู่ลำพังคนเดียวหรือสร้างความรู้สึกละแสบแสบตัวเอง อีกทั้งยังต้องมีการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นในฐานะที่รักสุขเกลียดทุกข์ไม่ต่างจากตนเอง ส่วนพุทธสันติวิธีในการแก้ปัญหาภายนอกเป็นการแก้ปัญหาไปที่การให้ความรู้ ความเข้าใจแก่สังคมรวมถึงเสนอให้สังคมยอมรับเรื่องกรรมที่คนทำจะต้องมีผลที่ตามมาเชิงประจักษ์โดยอาจจะมีคนไม่ชอบหรือไม่เห็นด้วยที่แสดงให้เห็นเป็นค่านิยมของสังคมไทย และเสนอให้ความช่วยเหลือสัตว์ที่อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือได้ อันเป็นการแบ่งเบาปัญหาสังคม สุดท้ายคือการเสนอข้อกฎหมายเพื่อให้เกิดการลงโทษผู้นำสุนัขมาทิ้งอย่างจริงจัง

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (30 สิงหาคม 2563). เรื่องหมาๆ ปัญหา 'สัตว์เลี้ยง' ที่วนลูปใน
สังคมไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2564, จาก
<https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/895503>.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 46.
กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). **จาริกบุญ-จาริกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 18.
กรุงเทพมหานคร: ผลิติธัมม.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 21.
กรุงเทพมหานคร: ผลิติธัมม.
- Peter Havey. (2000). **An Introduction to Buddhist Ethics**. Cambridge:
Cambridge University Press.
- NandasenaRatnapala. (1993). **Crime and Punishment in the Buddhist
Tradition**. New Delhi: Mittal Publications.

